

E. M. NØRREGAARD

17. 1. 1880—17. 4. 1959

*Mindetale holdt ved Dansk Geologisk Forenings møde
d. 16. november 1959*

Sjældent går et menneske bort, der i den grad efterlader sig sorg og savn i menneskers sind uden for den snævre familiekreds, som tilfældet var ved Cand. mag. E. M. NØRREGAARD's død i dette forår, netop da sommeren stod for døren. Hvor mange i denne forening kan sige, at denne gamle, elskelige geolog ikke kom ham ved eller ikke på een eller mangfoldige måder havde betydet noget for ham, noget som har efterladt en dyb følelse af taknemmelighed.

ERIK MARTIN NØRREGAARD fødtes den 17. januar 1880 på Vesterbro i København som søn af skibsfører MARTIN BERTEL NØRREGAARD og CHRISTINE AMALIE NIELSEN. Barndommen tilbragte han i ferien i Kastrup, hvor faderens skønnert hørte hjemme, og hvor det nærliggende Saltholm med kalkbrydningen og den vilde natur sikkert meget tidligt har vakt hans interesse for naturfagene. I 1899 blev NØRREGAARD matematisk student fra Schneekloth's skole og påbegyndte straks studiet af naturfagene ved Københavns universitet, hvor han i 1905 blev cand. mag. i naturhistorie og geografi med fysik og kemi. I studietiden havde han med særlig flid fulgt professor N. V. USSING's formfuldendte og tankevækkende forelæsninger, og NØRREGAARD blev derved vundet for geologien. Han var da også den første, der tog skoleembedseksamen med geologi som hovedfag. Senere fulgte den islandske geolog HELGI PJETURSS, depar-

tementschef K. H. KOFOED og mange andre. I 1902 og 1903 var NØRREGAARD på studieophold i Lund, hvor han under professor JOH. CHR. MOBERG's vejledning satte sig ind i Skånes geologi og iøvrigt tog del i Geologiska Fältklubbens møder og ekskursioner. Ved denne lejlighed erhvervede han sig mange gode venner for livet blandt Lundageologerne. Senere ledede NØRREGAARD en ekskursion til Jylland for professor MOBERG og studenterne fra Lund og blev i den anledning som belønning udnævnt til kontingentfrit, livsvarigt medlem af Fältklubben. Efter i nogle år at have assisteret ved Mineralogisk Museum og haft gymnasiundervisning i naturfag udnævntes NØRREGAARD i 1909 til lærer i kemi, materiallære og geologi ved Kunstakademiets bygningstekniske skole på Charlottenborg, og her underviste han i disse fag til 1919. Samtidig grundlagde han på Charlottenborg en meget omfattende undervisningssamling fortrinnsvis af bygningssten, men også kunstprodukter og meget andet af betydning for fagene. Af denne samling har der gået et vist ry, og den eksisterer, så vidt jeg har kunnet få oplyst, stadigvæk, om end den for tiden på grund af pladmangel ligger nedpakket i kældrene under det HARSBORFF'ske palæ, der for nylig blev overtaget af Kunstakademiet. Efter 1919 havde NØRREGAARD, der var økonomisk uafhængig, sit væsentligste virke som medarbejder ved Universitetets Mineralogisk-geologiske Institut og Museum dels som forklarer af museets samlinger for publikum og dels i de senere år også som besvarer af de talrige henvendelser udefra, hvortil knyttedes et omfattende bestemmelsesarbejde, som han koordinerede, af de indsendte geologiske objekter. E. M. NØRREGAARD, hvis helbred livet igennem havde været godt, afgik ved døden den 17. april 1959 efter kun få dages sygeleje.

NØRREGAARD's videnskabelige produktion er vel ikke meget omfangsrig, består væsentlig af mindre afhandlinger og meddelelser, men den spænder ennemæssigt meget vidt. Allerede i studietiden offentliggjordes hans arbejder om Rav og Retinit fra det danske Tertiær og hans meget detaljerede undersøgelser af Dolomit-forekomsterne i Fakse; senere slutter sig hertil arbejder over såkaldt Aragonit og Straalkis fra danske aflejringer — det vises af NØRREGAARD, at det drejer sig om Kalkspat og Svovlkis — og Tungspat i det plastiske ler. Af større betydning er NØRREGAARD's sedimentpetrografiske arbejder over de ordoviciske sedimenter på Bornholm og i Skåne. Som en forløber kommer i 1908 bemærkningerne om ortoceratitkalkens petrografi, dernæst følger i vennen HERMAN FUNKQUIST's disputats fra 1919 om *Asaphus*-regionens omfatning en række petrografiske bidrag, der i 1925 i udvidet form publiceres under titelen: »Bjergarterne i Bornholms og Sydøst-Skaanes *Asaphus* Region«. I dette arbejde gives bl. a. en indgående petrografisk beskrivelse af skiferserien mellem ortoceratitkalken og *clingani*-zonen i de mellemste *Dicellograptus*-skifre ved Vasegaard på Bornholm baseret på ret enkle fysiske, kemiske og mikroskopiske metoder. Medens NØRREGAARD i 1908 om ortoceratitkalken mener, at den er dannet i den ydre del af det terrigene havbundsområde, sammenligner han i 1925 *Asaphus*-skifren med den hemipelagiske »Blaa Slik«.

Også kvartærgeologien har NØRREGAARD ydet bemærkelsesværdige bidrag til. Først det lille interessante arbejde fra 1909 om et senglacialt, opfyldt vandløb fra Dejbjerg bakker (Skovbjerg Bakkeø) og fra 1912 skildringen af klinteprofilet ved Bøvbjerg. Denne sidste opgave blev stillet NØRREGAARD af professor N. V. USSING og gav til resultat et meget instruktivt tværsnit af terrænet bag den USSING'ske hovedopholdslinie og den foranliggende hedeslette og bakkeø. Som deltager i flere store kvartærgeologiske diskussioner i Geologisk Forening har han ydet værdifulde indlæg. Jeg skal her nøjes med at nævne hans indlæg i debatten om Alnarp floden og især i klintediskussionen, hans fremhævelse af, at »dislocerede klinger« ikke ham bekendt var konstateret inden for ikke-nedisede områder, og at dette kunne tjene som indiciebevis for, at disse fænomener var af glacialtektonisk oprindelse. Dette standpunkt forfægtede NØRREGAARD uden at blinke over for de øvrige prominente diskussionsdeltagere, VICTOR MADSEN, V. NORDMANN og V. HINTZE, der i alt fald ved denne lejlighed var svært enige om, at årsagen til forstyrrelserne var af eutektonisk natur. I vore dage er vægtskålen i ikke ringe grad tyngt ned til fordel for den af NØRREGAARD i 1915 forfægtede anskuelse. Det kan yderligere nævnes, at NØRREGAARD i mange år udførte stentællinger af moræneler for D.G.U. Resultaterne er bl. a. publiceret i AKSEL JESSEN's Halk Hoved, og VICTOR MADSEN og V. NORDMANN's Beskrivelse af Røgle Klint. Disse stentællinger udførte NØRREGAARD med den største omhu, men nåede ikke megen tiltro til metodens relevans i almindelighed og for større regionale følgeslutninger. Jeg mindes en dag i 1920, hvor NØRREGAARD viste mig en håndstor, stærkt sprukken flintblok, som han netop havde frasorteret, da den var større end et hønseæg. Han sagde da: "Denne blok har på et hængende hår været ved at blive knust, da morænen aflejredes, og var det sket, ville stentællingskvotienten være blevet en helt anden". Skepsis over for stentællingsmetodens regionale brugbarhed har afdøde statsgeolog AKSEL JESSEN også givet klart udtryk for.

Af palæontologiske bidrag må især fremhæves NØRREGAARD's smukke arbejde fra 1916 om de mellem-miocæne blokke fra Esbjerg og hans påvisning i 1947 af den meget sjældne cephalopod *Spirulirostra* fra miocæne lag, der opgravedes ved anlæg af en ny kanal nær Karlsgaard n. f. Varde. Fra denne lokalitet indsamlede NØRREGAARD iøvrigt et meget rigt materiale af mollusker, men nåede dog ikke at få det bearbejdet. To miocæne muslinger bærer som påskønnelse af NØRREGAARD's palæontologiske indsats hans navn: *Pecten (Pseudamussium) Nørregaardi* OPPENHEIM 1916 og *Lucina (Loripinus) Nørregaardi* SORGENFREI 1958.

NØRREGAARD havde i hele sit virke en udpræget sans for den praktiske side af geologien, og det har også sat sig tydelige spor i hans litterære produktion. Her må særlig fremhæves hans oversigt over naturlige bygningssten anvendt i København 1911 med tillæg fra 1933. Denne skildring har været til stor nytte for alle, der har foretaget ekskursioner i byens gader. Endvidere må nævnes afhandlingen: "Stenene i vore gamle bygninger", fra 1929. Det kan i denne forbindelse anføres, at NØRREGAARD gennem mange år stod i intimt samarbejde med Nationalmuseet, når det gjaldt identificeringen af materialet i gamle stenredskaber, gravsten og bygningsværker.

Som belønning for sin litterære virksomhed modtog NØRREGAARD i 1911 og 1918 den SCHIBBYE'ske præmie.

Størst betydning har NØRREGAARD dog sikkert haft ved det store arbejde, han lagde i at gøre geologien tilgængelig for interesserede medborgere. Han har skrevet flere småafhandlinger og artikler af populært tilsnit bl. a. om koraløerne, om bituminøse skifres anvendelse til fremstilling af skiferolie og cyankalium, om molerindustrien i Danmark, om søalmens anvendelse til jern-fremstilling og om meteoror.

Hr. TH. VOGNSEN, skaberen af naturparken ved Farum, har oplyst, at da arbejderbevægelsen i 1924 startede Arbejdernes Oplysningsforbund, ønskede han en studievejledning i geologi. NØRREGAARD, der blev opfordret, var straks villig og forfattede »Danmark efter Istiden«, der fremkom i »Læsning« udgivet af Danmarks Studiekredsforening 1925.

NØRREGAARD var tillige medarbejder ved HAGERUP's illustrerede Konversationsleksikon og Illustreret Dansk Konversationsleksikon. Og sidst, men ikke mindst, har han gennem sin forklarervirksomhed ved Mineralogisk Museum haft kontakt med en mængde mennesker, som han på sin venlige, af ubegrænset tålmodighed prægede måde indviede i geologiens vidunderland. Mange medlemmer af denne forening, deriblandt ikke få inden for fageologernes kreds, har han vejledet, da de, for manges vedkommende allerede i en ganske ung alder, besøgte museet og gennem NØRREGAARD's impulser blev »stamgæster«. Også den meget omfattende, altid af venlighed, ofte af tolerance, prægede korrespondance med mennesker ud over landet, der til museet indsendte forespørgsler og sten til bestemmelse, har skaffet ham mange venner.

I Dansk Geologisk Forening var NØRREGAARD fra sin tidligste studietid et ivrigt og meget skattet medlem. I årene 1911–1918 var han foreningens sekretær og fra 1933 til sin død revisor af foreningens regnskab. Som foredragsholder og diskussionsdeltager var han i sine yngre dage meget virksom og tog del i talrige ekskursioner. Lige til det sidste fulgte NØRREGAARD med i foreningslivet og deltog regelmæssigt i møderne. Det vil derfor falde helt naturligt, at vi her i foreningen bevarer mindet om denne venlige og hjælpsomme mand, som alle kendte og alle satte pris på, og som aldrig har talt et ondt eller nedsættende ord om noget menneske. Lad os da mindes NØRREGAARD med de ord, hvormed han selv i en nekrolog har karakteriseret sin gamle skånske læremester JOH. CHR. MOBERG: "Han var en fordringsløs og retskaffen mand, en trofast og hjælpsom ven" — ord som i fuldt mål har gyldighed for NØRREGAARD selv.

Æret være hans Minde.

ALFRED ROSENKRANTZ

FORTEGNELSE OVER

E. M. NØRREGAARDS PUBLIKATIONER

(Hvor intet andet er bemærket, er trykkestedet København)

- 1903. Rav og Retinit fra danske Tertiæraflejringer. Medd. D.G.F., Nr. 9, pag. 68.
- 1903. Koraløernes Dannelse. Frem (Vor Jord), 6. Aargang. Nr. 50.
- 1904. Dolomitforekomsten ved Faxe. Medd. D.G.F., Nr. 10, pag. 85.

1904. Hvirveldyr fra Skandinaviens Kridtaflejringer. Frem (Vor Jord), 7. Aargang. Nr. 49.
1905. Menneskeslægten's Alder. Frem (Vor Jord), 8. Aargang. Nr. 20.
1905. Om saakaldt Aragonit og Straalkis fra danske Aflejringer. Medd. D.G.F., Nr. 11, pag. 105.
1906. (Mødereferat): Flint fra Alunskiferen. Medd. D.G.F., Nr. 12, pag. 114.
1906. Europas Terrainbygning. Frem (Vor Jord), 9. Aargang, Nr. 34.
1908. Nogle Bemærkninger om Ortoceratitkalkens Petrografi. Medd. D.G.F. Bd. 3, pag. 65. Medd. från Lunds geologiska Fältklubb, Nr. 14.
1909. Et senglacialt, opfyldt Vandløb fra Dejbjerg Bakker. Medd. D.G.F., Bd. 3, pag. 317.
1910. En til Gibbs omdannet Ananchytes-Skal i en Svovlkis-Konkretion. Medd. D.G.F., Bd. 3, pag. 475.
1911. Verdens Jernmalms-Beholdning. (Væsentligst efter : Iron Ore Resources of the World). Den tekniske Forenings Tidsskrift, pag. 113.
1911. Oversigt over naturlige Bygningssten anvendt i København. Medd. D.G.F., Bd. 3, pag. 548.
1911. Den færøske Basalt som Bygningssten. »Sten och Cement«, pag. 152. Stockholm.
1912. Bovbjerg Profilet. Medd. D.G.F., Bd. 4, pag. 47.
1912. Bituminøse Skifres Anvendelighed til Fremstilling af Skiferolie og Cyankalium. Medd. D.G.F., Bd. 4, pag. 69.
1912. N. Hartz, L. Holmström, V. Milthers, V. Nordmann, E. NØRREGAARD: Diskussion om »Alnarps-Floden«. Referat af Mødet den 5. Februar 1912. Medd. D.G.F., Bd. 4, pag. 101.
1912. Moler Industrien i Danmark. »Sten och Cement«, pag. 96. Stockholm.
1912. »Vulkanol«, en Kunst-Brosten. Den tekniske Forenings Tidsskrift, pag. 28.
1913. Tillæg til Beskrivelsen af Bovbjerg-Profilet. Medd. D.G.F., Bd. 4, pag. 202.
1914. Dekorationsmarmor fra tysk Sydvest-Afrika. »Sten och Cement«, pag. 5. Stockholm.
1915. V. Madsen, V. Hintze, V. Nordmann, E. M. NØRREGAARD: Diskussion om Aarsagen til Dislokationerne i vore Klinter. Referat af Mødet den 22. Februar 1915. Medd. D.G.F., Bd. 4, pag. 441.
1916. J. Chr. Moberg†. Centralblatt für Mineral. etc. 1916, pag. 119-120. Stuttgart.
1916. Mellem-miocæne Blokke fra Esbjerg. Medd. D.G.F., Bd. 5, Nr. 1. (+ i D.G.U., IV, Bd. 1, Nr. 5).
1916. Om Sømalmen og dens Anvendelse til Jern-Fremstilling. »Sten och Cement«, pag. 49. Stockholm.
1917. Tungspat i Plastisk Ler fra Danmark. Medd. D.G.F., Bd. 5, Nr. 12.
1918. Mellem-Miocænet i Danmark. Forhandl. 16. skandinav. Naturforskersmøde, 1916, pag. 429. Christiania.
1918. Kan Danmark forsyne sig selv med naturlige Byggesten? »Architekten«, pag. 178.
1925. Danmark efter Istiden. »Læsning«, udgivet af Danmarks Studiekredsforening.
1925. Bjergarterne i Bornholms og Sydøst-Skaanes Asaphus-Region. D.G.U., IV, Bd. 1, Nr. 19.
1926. En Blok med Bulla cfr. subampulla D'Orb. fra Flensborg Fjord. Medd. D.G.F., Bd. 7, pag. 83.
1926. Meteoror. Den tekniske Forenings Tidsskrift, pag. 173.
1929. Stenene i vore gamle Bygninger. Udgivet af Stenhuggermesterforeningen i København.
1933. Naturlige Bygningssten anvendt i Københavns nyere Bygninger. Tillæg til »Oversigt over naturlige Bygningssten, anvendte i København«. Medd. D.G.F., Bd. 8, pag. 249.
1947. Demonstration af Spirulirostra fra Jyllands Miocæn. Medd. D.G.F. 1947, Bd. 11, pag. 240.

Endvidere talrige artikler i Hagerups Illustrerede Konversationsleksikon og Illustreret Dansk Konversationsleksikon.